

НАРАТИВ У МЕТОДОЛОГІЧНІЙ СТРАТЕГІЇ ЧАРЛЬЗА ТЕЙЛОРА

А.Ю. Долгочуб

Починаючи з 60-х років ХХ ст. у сфері гуманітарних наук стали з'являтися такі тенденції до переосмислення предмету, методів та теоретичних підстав наукового пізнання, які отримали узагальнену назву інтерпретативного чи лінгвістичного «повороту». Як один із аспектів зміни орієнтації наукового пізнання виділяють поворот наративний (від слова «наратив» — історія, розповідь), в рамках якого було сформовано наративний підхід. За весь час, який пройшов з його появи, наративний підхід пережив свої злети і падіння. На початку ХХІ ст. можна почати підводити перші підсумки в осмисленні наративу, в тому числі і на прикладі окремих стратегій. Однією з таких є концепція канадського філософа Ч. Тейлора, яка істотно вплинула на філософський дискурс не тільки Канади і всього західного світу, але й України.

В рамках однієї статті неможливо перерахувати й охопити всю літературу з вищезначеної теми. Саме тому ми свідомо обмежили огляд джерел тими роботами, які найбільше близькі до підходу Ч. Тейлора та допоможуть нам розкрити особливості його концепції. По-перше, це теорія метанаративу Ж.-Ф. Ліотара [4, 5] — єдина теорія, на яку він посилається у своїх лекціях. По-друге, це роботи класиків наратології: Й. Брокмейер, Р. Харре [1], А. Мегілл [7], М. Крейсморт. По-третє, це сучасні дослідники наратології як Е. Доманська [3]. Серед українських дослідників наративу, до яких ми звертались, можна назвати О. Мішалову [8] та ін. Дослідженням ідей Ч. Тейлора на Заході займаються: Ф. Далмайр, Р. Еббі (Ruth Abbey), Й. Ангус (Ian Angus), Д. Бернет (Damian Barnat), М. Колдвелл (Marc Caldwell), Ф. Капуто (Francesca Caputo) та ін. В українському філософському контексті ро-

боти Ч. Тейлора були прийняті дуже позитивно і з'явилося широке коло робіт, в яких досліджувалось його філософське надбання. Основні українські дослідники творчості Ч. Тейлора: А. Баумейстер, К. Сігов, О. Панич, Л. Ляпіна, Є. Бистрицький. Варто зазначити, що і в українському, і в західному інтелектуальному просторі дослідники більш за все звертають увагу на теми секуляризації, мультикультуралізму, автентичності тощо. Проте мало хто звертається до дослідження наративної складової у методологічній стратегії Ч. Тейлора. Навіть в українському перекладі «Секулярної доби» перекладачі подекуди замінили слово «наратив», яке є в оригінальному тексті, іншим словом чи певним словосполученням. Вищезазначене також свідчить про те, що наративна складова поки не є центром уваги, а це надає додаткової актуальності нашому дослідженню. Таким чином, метою статті є реконструювання місця і ролі саме наративної складової в методологічній стратегії Ч. Тейлора.

Мартин Крейморт, канадський лінгвіст і теоретик літератури, зазначав, що наратив — це галузь міждисциплінарних взаємодій. В рамках сучасного наукового дискурсу наративний підхід використовується майже у всіх сферах теоретичного знання — історії, соціології, психології, культурології, філософії тощо.

Українська дослідниця О. Мішалова характеризує наратив таким чином:

Наратив є складним міждисциплінарним методологічним конструктом, який об'єднує в собі предмет і метод гуманітарних наук [8, с. 160].

Тобто наратив можна розглядати і як предмет (форму письмового чи усного дискурсу), і як інструмент пізнання (наприклад, наративістське прочитання деяких філософських теорій). Через обмеження детального опису наративу, ми представимо декілька базових методологічних припущень, які слугуватимуть орієнтирами нашої роботи. В подальшому будемо використовувати визначення, яке дають такі відомі класики наративістики як Й. Брокмейєр і Р. Харре:

Наратив — це слово для позначення спеціального набору інструкцій і норм, які встановлюють, що слід і чого не слід робити в житті, і які визначають, як той чи інший індивідуальний випадок може бути інтегрований в якийсь узагальнений і культурно встановлений канон [1, с. 37].

Причина нашого вибору полягає в наступному: в цьому означенні, на відміну від літературознавства, де частіше за все наратив асоцію-

ється з оповіданням (від лат. *narrare* — розповідати), робиться акцент на нормативній функції наративу, а ці ідеї близькі і Ч. Тейлору.

Існує багато типологій наративу. Проте, на наш погляд, зручно буде класифікація основних рівнів концептуалізації наративу, які запропонував один із класиків наратологічної думки А. Мегілл:

- (1) історичне оповідання як таке (наратив);
- (2) «мастер-наратив», тобто повідомлення, яке претендує на авторитетне викладення окремого сегмента історії (наприклад, історія нації);
- (3) «великий наратив» чи повідомлення, яке вважається найбільш авторитетною версією історії взагалі (універсальна історія);
- (4) «метанаратив», під яким найчастіше розуміють віру в Бога чи раціональність, яка притаманна світові і яка є виправданням чи основою для «великого наративу» [7, с. 269].

Варто зазначити, що цю класифікацію можна критикувати. Наприклад, не зовсім зрозуміло, чи можна так званий «мікро-наратив» вважати рівнем наративу, чи він заслуговує на окремий рівень концептуалізації. Окрім цього, ці «рівні» не конкретні, іноді можуть переплітатись і зливатись (власне, що ми покажемо на прикладі роботи Ч. Тейлора). Щільком усвідомлюючи певні недоліки цієї класифікації, ми наводимо її задля зручності в подальшому описі концепції Ч. Тейлора.

Ч. Тейлор у своїх роботах не завжди відділяє один рівень концептуалізації від іншого, коли використовує їх назви. Частіше за все він використовує термін «наратив», але поруч з ним часто використовується і «мастер-наратив». Останній він іноді використовує в сенсі, який запропонував Мегілл, а іноді розуміє під ним метанаратив. Саме тому в статті для кращого розуміння того, що саме він має на увазі, ми заміняємо його власний термін «мастер-наратив» на метанаратив, якщо це передбачено контекстом.

Ч. Тейлора ми можемо назвати і теоретиком, і творцем наративу водночас: по-перше, філософ теоретизує над ним, досліджує його прояви, а по-друге, він у своїй роботі «Секулярна доба» [11, 14] конструює наратив секуляризації сам. В цій статті ми розглянемо тільки його теоретизування, певні аспекти його наративу секуляризації ми розглядали в попередніх публікаціях (див., напр.: [10]).

Доволі цікавим у роботі Ч. Тейлора є те, що для нього дослідження наративу не є самоціллю. Його більш за все приваблює історія секуляризації. Досліджуючи цю тему, він приходять до дослідження наративу як теоретичної конструкції. Можливо, саме тому його визначення наративу таке розпливчате і нечітке. Про нього ми скажемо дещо пізніше.

Аби краще зрозуміти ідею Ч. Тейлора, нам необхідно почати з дещо іншої теми. Для Тейлора неймовірно важливим терміном, який допоможе нам розкрити, що таке наратив, є «суспільна уява». Цим терміном філософ намагається охопити «ті способи, якими вони [люди] уявляють собі власне суспільне існування: як вони взаємодіють з іншими людьми, як вони ведуть справи зі своїми ближніми, які їхні очікування зазвичай справджуються, а також глибші нормативні уявлення та образи, які зумовлюють ці очікування» [11, с. 275]. Ч. Тейлор виділяє декілька особливостей суспільної уяви, які її характеризують:

- (1) її не можна назвати «теорією», бо йдеться про спосіб, яким пересічні люди «уявляють» собі суспільне оточення. Це уявлення часто висловлюється в образах, розповідях, легендах тощо, але не в теоретичних термінах;
- (2) вона притаманна великій кількості людей, а частіше — всьому суспільству;
- (3) суспільна уява є тим спільним розумінням, яке «уможливорює спільні практики та поширене відчуття легітимності» [11, с. 275], тобто вона надає сенсу тим подіям, які відбуваються з людьми;
- (4) її неможливо адекватно висловити у вигляді конкретної доктрини, бо її не можна обмежити та визначити.

Якщо ми прискіпливіше подивимось на характеристики того, що Ч. Тейлор називає «суспільною уявою», то побачимо, що деякі з них Ж.-Ф. Ліотар приписував метанаративам (наприклад, надавання легітимності, притаманність великій кількості людей). Але водночас ми знаємо, що Ліотар джерело метанаративів вбачав переважно у науковому знанні. Саме тому, якщо говорити мовою Ліотара, ми можемо вважати суспільну уяву певними «метапрескрипціями» [5, с. 34], тобто нормативами того, як будувати мовні ігри та й будь-які суспільні «ігри» взагалі.

Суспільна уява завжди є складною, а саме: вона складається з того, що є фактичним усвідомленням наявної суспільної практики чи

події, того, що може зіпсувати її, «нормативного» розуміння (того, як вона має бути в ідеалі) та певне уявлення про моральний і метафізичний порядок, у контексті якого мають сенс відповідні норми та ідеали. Іншими словами, суспільна уява ширша від простого осмислення конкретних наших практик. Тут ми маємо згадати основні положення теорії практик, на яку тут явно посилається Ч. Тейлор.

Існує достатньо велика традиція, яку називають «теорією практик». В її рамках сформовано багато визначень практики як такої. Виділимо декілька основних:

- (1) фонове (неекспліковане) знання і вміння (Д. Юм), тобто практика є звичкою вчиняти певним чином, не застосовуючи логічні, філософські, моральні чи будь-які інші підстави;
- (2) конкретна діяльність, яка поєднує слова і дії (Л. Вітгенштейн, Дж. Остін), тобто практика задає умови осмисленості повсякденної мови;
- (3) мистецтво вирішення практичних задач в ситуації невизначеності (М. де Серто), тобто практикою в даному випадку можна назвати все, що ми робимо;
- (4) неявні правила та колективні норми, згідно з якими те чи інше «інтерпретативне» або «наукове» співтовариство визначає «сенси текстів», «прийнятні пояснення» (С. Фіш) та ін. [2, с. 11-17].

Серед всього різноманіття підходів до дослідження практик можна виділити дві ключові ідеї, які показують єдність практичної парадигми: «фоновий» характер і здатність «розкривати» основні способи соціального існування, які взагалі можливі в даній культурі і в даний момент історії. З певною умовністю можна сказати, що перша походить від ідей пізнього Вітгенштейна, а друга — раннього Гайдегера. З огляду на те, що Ч. Тейлора більше цікавить перша ідея, зупинимось трохи на ній.

Найпростіше розуміння фонові практики — контекст дій, в якому інтерпретується висловлення або поведінка. Дж. Сьорль, який послідовно розробляв ідею фонових практик, вважав, що будь-яке висловлення чи речення може претендувати на істинність лише за умови наявності певних фонових припущень і практик. Для нього фонові практики — це сукупність прийнятих в культурі способів діяльності,

звичок використання певних речей тощо. Л. Вітгенштейн, у свою чергу, розширює розуміння фонових практик — для нього більш правдо-мірно говорити про загальне культурне тло¹, яке складається з сукупності практик спільної дії, навичок, звичаїв тощо. В нашій статті ми використовуємо слово «фоновий» як похідне від терміну «тло», хоча граматично в мові вони не пов'язані. Це тло не піддається повній експлікації (лише частинами) [2, с. 18-19].

Варто зазначити, що концепцію практик можна розглядати як критику і альтернативу семіотико-культурним і структуралістським теоріям. Теоретики останніх вважають, що система знаків чи ідеологій нав'язує сенс людській діяльності. Позиція практичної парадигми інакша: незалежних систем не існує, а мовні та ідеологічні концепції стають усвідомленими лише на фоні культурних практик. Тобто в основі нашого розуміння лежить звичайний спосіб дії [2, с. 21-22].

Не дарма Ч. Тейлор вводить у свою роботу термін «тло». Філософ пояснює його як «загалом неструктуроване й невисловлене розуміння всієї нашої ситуації, в межах якої окремі риси нашого світу набувають для нас того чи іншого сенсу» [11, с. 276].

Стосунки між практиками та цим тлом взаємодоповнюючі: розуміння уможлиблює практики, а практики уможлиблюють розуміння. Можна сказати, що ми маємо певний ланцюжок: розуміння того, що ми робимо зараз, стає змістовним і набуває значення тільки завдяки осягненню ширшого контексту нашого ставлення до людей і влади, це відкриває ще ширшу перспективу нашого місця в часі, просторі, а також історії, «наративі нашого походження» [11, с. 279]. Наведений вище ланцюжок дає змогу усвідомити, наскільки широким та глибоким є те тло, яке надає сенсу кожній конкретній дії людини. При цьому, Ч. Тейлор каже, що воно не включає геть усе на світі — просто його межі визначити неможливо. Тому філософ робить висновок, що людина, надаючи сенсу суспільним практикам та подіям, спирається на світ як ціле (а саме: відчуття її становища одразу в часі та просторі, серед інших людей та в історії).

В ході дослідження секуляризації, канадський філософ задається питанням: як за 500 років суспільна уява могла змінитись настільки, що віра в Бога видається вже не «вибором за замовчуванням», а лише одним із ймовірних варіантів світоглядної позиції. В «Секулярній добі» він досліджує теперішній стан духовності західної людини

¹Необхідно зауважити, що в силу відсутності в українській мові прикметника, який походить від слова «тло», зазвичай вживається прикметник «фоновий».

на протипагу тому, що існував раніше. Саме тут відбувається перехід Ч. Тейлора до наративу. Для нього принципово, що для теперішнього духовного стану людей важливим є те, що він «має історію». Таким чином людське розуміння себе та свого місця у світі «частково визначається нашим відчуттям людей, які стали тими, ким вони є, долаючи попередній стан» [11, с. 54]. Тобто, одним із найважливіших чинників формування нашого відчуття місця, де ми перебуваємо, є історія того, «як ми йшли і потрапили в це місце». Варто зазначити, що вираз «як ми потрапили в це місце» досить часто зустрічається як в роботах Ч. Тейлора, так і в його публічних виступах. Ми вважаємо, тут ідеться про історично-соціальний орієнтир: «як ми йшли» стосується історичного контексту формування людського світосприйняття впродовж століть, а «потрапили в це місце» стосується конкретного простору, місця, де перебуває людина наразі — тобто йдеться про соціальний контекст буття. Це підтверджується і особистою перепискою автора даної статті з Ч. Тейлором, під час якої він засвідчив, що в «Секулярній добі» він намагається дати історико-соціологічну інтерпретацію подій, які призвели до секуляризації свідомості мас².

Отже, визначення людського розуміння себе та світу, як ми побачили вище, має певний суб'єктивний елемент, який привноситься самою людиною. Він дає змогу нам описувати історію хибно і всіляко викривляти її. Саме ця причина змушує його знову подивитись на ситуацію секуляризації західного християнства. Наше минуле, як пише Тейлор, залишає відбиток на нашому теперішньому, тож ми приречені хибно розуміти себе, поки правдиво не побачимо нашого походження. Тому виникає необхідність опису історичного минулого. Зауважимо, що Тейлор не вважає себе конструктивістом. Представники такого підходу до наративу, де його розуміють як конструкт (так би мовити, наративісти-конструктивісти) здебільшого відмовлялися історії в тому, що вона може бути єдиною істинною, і виступали за те, що «єдиним минулим доступним для пізнання є сконструйоване [...], або реконструйоване [...] істориком історичне минуле» [3, с. 10]. Ч. Тейлор у свою чергу впевнений, що тільки шляхом прискіпливого і послідовного дослідження можна виявити ті тенденції, які дійсно призвели до секуляризації західного світу, тобто виявити правдиву історію. Філософ у своїх лекціях (наприклад, у лекції «Master Narratives of Modernity», на яку ми звернемо вашу увагу нижче) дещо критикує конструктивізм [13], проте іноді звертається до пов'язаної з цим підходом лексики.

²Електронний лист Ч. Тейлора від 30 червня 2015 р.

В «Секулярній добі» Ч. Тейлор описує «master narrative» так:

Це один із видів оцінки виникнення сучасної секулярності, і в цій книзі була моя спроба запропонувати іншу, я думаю, більш переконливу. Те, з чим ми маємо справу, часто називають «мастер-наративами» («master narratives»), — широкі рамки картини того, як розгортається історія [14, с. 573] (переклад наш. — А.Д.).

Тобто тут ми бачимо перший варіант використання філософом терміну «мастер-наратив»: тут це теорії секуляризації, історії того, як і чому люди перестали чи стали менше вірити у трансцендентне («нарративна історія піднесення невіри»). Водночас, ми в ході роботи виділили ще одне розуміння наративу — це наративи, які призвели до секуляризації і які описує сам Ч. Тейлор в «Секулярній добі» (наприклад, концепції Г. Гроція, Дж. Локка та ін.).

Аби краще зрозуміти, яке місце займає наратив в концепції Ч. Тейлора, нам необхідно було звернутись не тільки до його фундаментальних робіт, а й до публічних лекцій. Ми спірались на лекції, які філософ прочитав у Центрі Берклі (Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs) у 2008 р. Одна з них так і називалась «Master Narratives of Modernity». В цій лекції філософ зазначив, що під «master narrative» він розуміє «всеохопну історію того, як ми прийшли до місця, де знаходимось зараз» [13] (звертаємо увагу, що тут він знову використовує мовленнєвий зворот «як ми йшли і потрапили в це місце», про який ми вже писали вище). Ця історія забезпечує контекст, який надає сенсу тим подіям, які проживають і переживають люди. Тобто тут ми бачимо, як у канадського філософа «мастер-наратив» плавно перетікає в метанаратив, стаючи частиною певної загальної суспільної уяви.

Тейлор дещо полемізує з філософами (такими як згадуваний вище Ж.-Ф. Ліотар), які запевнюють: всі наративи догматичні і від них треба позбавлятися. Тут він полемізує на рівні метанаративу. Тейлор робить посилання саме на ідеї Ліотара, бо вони досить важливі для нього. Питання про те, наскільки коректно Тейлор розуміє модель Ліотара залишаємо відкритим і, можливо, воно варте окремої публікації. В найзагальнішому вигляді зазначимо, що Ліотар у фундаментальній для обґрунтування культурної програми постмодернізму роботі «Ситуація постмодерну» («La condition postmoderne», 1979) визначає модернізм як культуру «великих нарацій» (власне, «метанаративів»), як певних соціокультурних домінант, свого роду владних установок, які об'єктивуються не тільки в соціальних інститутах і структурах, але й задають легітимізацію того чи іншого (але обов'язково одного) типу

раціональності та мови [6]. Іншими словами, він вважав, що метанаративи — це породження модерну, які надають єдино можливе розуміння реальності і визначають місце людини в ній, через що вони видаються системою примусу. Постмодернізм він вважав позицією недовіри до метанаративів, відмовою від них і їх руйнування:

Звернення до великих розповідей виключено; і ми не можемо вдаватися ні до діалектики Духу, ні до емансипації людства як виправдання постмодерністського наукового дискурсу [4, с. 127].

Тейлор у свою чергу зауважує, що цього фактично неможливо досягнути: люди прагнуть розуміти себе саме в термінах існуючих наративів. Він каже, що навіть якщо такі метанаративи і пройшли через значні атаки в наш час і мають залишитись в минулому, тим не менш, вони дуже важливі для нашого мислення.

Ми всі застосовуємо їх [метанаративи], в тому числі і ті, хто стверджує, що відмовився від них [14, с. 573] (переклад наш. — А.Д.).

Ми маємо усвідомити це, бо спроба відмовитись від них лише заплутує справи. Він наводить приклад: людина, використовуючи ті терміни і ідеї, які були продуковані, наприклад, в Середньовіччі, може при цьому не знати історії, але усвідомлювати їх сенс.

В своїх роботах Ч. Тейлор критикує деякі мастер-наративи, намагаючись запропонувати свій, як він вважає, кращий (наприклад, він критикує стадіальну теорію А. Фергюсона [12]). З його точки зору, це зовсім не означає, що «конструкт», який вже існує, він хоче замінити на свій власний. Його позиція така: Тейлор вважає, що його концепція — не конструювання, а виявлення, визначення, окреслення того історико-соціального процесу, який є реальним для західного контексту.

В якості висновків хотілося б зауважити, що Ч. Тейлор не пропонує абсолютно новий підхід у сфері дослідження наративу, а вже використовує надбання західних дослідників цієї теми. Він не завжди послідовно використовує терміни (наприклад, у деяких ситуаціях він може термін «мастер-наратив» розуміти або як повідомлення, яке претендує на авторитетне викладення окремого сегмента історії (власне, історія секуляризації) або як притаманну конкретному суспільству в конкретний час сукупність правил пояснення й інтерпретації подій, які вже відбулися чи відбуваються, і дій, які вчиняють люди (що ближче до терміну «метанаратив»). Метанаратив у нього тісно пов'язаний з суспільною уявою і може розумітись як «тло свідомості», в рамках

якого люди розуміють одне одного і здійснюють суспільні практики. Окрім того, Тейлора можна вважати наративістом і з точки зору того, що він досліджує теорію наративу, і з точки зору створення, конструювання наративу секуляризації, про який ми вже згадували раніше. Мастер-нاراتивами секуляризації у нього є історії піднесення невіри, історії того, як поступово релігійна віра з основної світоглядної позиції перетворилась на один із можливих варіантів світогляду. Водночас у нього в роботах є певні посилання на поняття метанаративу секуляризації. Цей термін можна визначити як зміну становища віри у суспільній уяві взагалі, що також цікавить канадського філософа. Зауважимо що наряду з метанаративом в роботах Ч. Тейлора є місце і для мікронаративу. Подальшою перспективою нашого дослідження буде аналіз останнього, а також того, як вони між собою взаємодіють і поєднуються в його концепції.

Література

- [1] *Брокмейер Й.*, Харре Р. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы // Вопросы философии. — 2000. — № 3. — С. 29-42.
- [2] *Волков В.В.*, Хархордин О.В. Теория практик. — Санкт-Петербург: Изд-во. Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2008.
- [3] *Доманска Е.* Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле. — Київ: Ніка-Центр, 2012.
- [4] *Лиотар Ж.-Ф.* Состояние постмодерна. — Москва: Институт экспериментальной социологии; Санкт-Петербург: Алетейя, 1998.
- [5] *Лиотар Ж.-Ф.* Ситуація постмодерну // Філософська і соціологічна думка. — 1995. — № 5-6. — С. 15-38.
- [6] *Маслов Е.* Понятие «метанарратив» Ж.-Ф. Лиотара в контексте нарратологии // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. — 2015. — № 2 (52): в 2-х частях. — Часть 2. — С. 150-152.
- [7] *Мегилл А.* Историческая эпистемология. — Москва: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007.

- [8] *Мишалова Е.В.* Исторический нарратив как форма организации и репрезентации исторического знания // Эпистемология & философия науки. — 2012. — Т. XXXI. — № 1. — С. 157-173.
- [9] *Панич О.* Чарльз Тейлор і Хосе Казанова в Києві. Нотатки очевидця [Електронний ресурс] // Релігія в Україні. — Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/daycomment/22364-charlz-tejlor-i-xose-kazanova-v-kiyevi-notatki-ochevidcy.html>.
- [10] *Рогожинська А.* Феномен секуляризації в концепції Ч. Тейлора // *Versus*. — 2015. — № 2 (4). — С. 110-115.
- [11] *Тейлор Ч.* Секулярна доба. — Книга перша. — Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013.
- [12] *Фергюсон А.* Опыт истории гражданского общества. — Москва: РОССПЭН, 2000.
- [13] *Charles Taylor Lecture: Master Narratives of Modernity* [Електронний ресурс] // YouTube. — Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=m95ck7A2Ooc>.
- [14] *Taylor Ch.* A Secular Age. — Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2007.

Надійшла до редакції 18 січня 2017 р.

Анотація

Долгочуб А.Ю. Наратив у методологічній стратегії Чарльза Тейлора

Стаття присвячена розгляду місця наративу в методологічній стратегії канадського філософа Чарльза Тейлора. В рамках статті Ч. Тейлор і його творчий доробок розглядаються з точки зору того, як філософ розуміє наратив, великий наратив і яку роль відводить їм у своїй концепції.

Ключові слова: наратив, мастер наратив, метанаратив, секуляризація, конструктивізм, суспільна уява, тло свідомості.

Abstract

Dolgochub A.Y. Narrative in the methodological strategy of Charles Taylor

The paper considers the place of narrative in the methodological strategy of the Canadian philosopher Charles Taylor. Taylor and his work are considered from the standpoint of his treatment of the narrative and master narrative, and the role he allots them in his conception.

Keywords: narrative, master narrative, metanarrative, secularization, constructionism, social imaginaries, «background».

References

- (1) Brockmeier J., Harre R. Narrative: problems and promises of one alternative paradigm // *Voprosy fylosofyy*. — 2000. — No 3. — S. 29-42.
- (2) Volkov V.V., Kharkhordin O.V. *Theory of Practices*. — Sankt-Peterburh : Yzd-vo. Evropeyskoho unyversyteta v Sankt-Peterburhe, 2008.
- (3) Domanskaya E. *History and Modern Humanistic Studies: An Investigation of the Theory of Knowledge of the Past*. — Kyiv : Nika-Tsentr, 2012.
- (4) Lyotard J.-F. *Postmodern state*. — Moskva : Ynstytut eksperymental'noy sotsyolohyy; Sankt-Peterburh : Aleteyya, 1998.

- (5) Liotard J.-P. The postmodern situation // *Filosofs'ka i sotsiolo-hichna dumka*. — 1995. — No 5-6. — S. 15-38.
- (6) Maslov E. The concept of "metanarrative" J.-F. Lyotard in the context of narratology // *Ystorycheskye, fylosofskye, polytycheskye y yurydycheskye nauky, kul'turolohyya y yskusstvovedenyje. Voprosy teoryy y praktyky*. — 2015. — No 2 (52): v 2-kh chastyakh. — Chast' 2. — S. 150-152.
- (7) Megill A. *Historical epistemology*. — Moskva : «Kanon+» ROOY «Reabylytatsyya», 2007.
- (8) Mishalova E.V. Historical narrative as a form of organization and representation of historical knowledge // *Epystemolohyya & fylosofyya nauky*. — 2012. — T. XXXI. — No 1. — S. 157-173.
- (9) Panich O. Charles Taylor and Jose Casanova in Kyiv. Eyewitness Notes [Elektronnyy resurs] // *Relihiya v Ukrayini*. — Rezhym dostupu: <http://www.religion.in.ua/main/daycomment/22364charlz-tejlor-i-xose-kazanova-v-kiyevi-notatki-ochevidcya.html>.
- (10) Rogozhynska A. The phenomenon of secularization in the concept of Ch. Taylor // *Versus*. — 2015. — No 2 (4). — S. 110-115.
- (11) Taylor Ch. *The secular era*. — Knyha persha. — Kyiv : DUKh I LITERA, 2013.
- (12) Ferguson A. *Experience in the history of civil society*. — Moskva : ROSSPEN, 2000.
- (13) Charles Taylor Lecture: Master Narratives of Modernity [Elektronnyy resurs] // YouTube. — Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=m95ck7A2Ooc>.
- (14) Taylor Ch. *A Secular Age*. — Cambridge, Massachusetts : The Belknap Press of Harvard University Press, 2007.